

М.В. Кулакова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА БЛОЧНО-МОДУЛЬНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ Й РОЗВИТКУ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ВИЩИХ МОРСЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Актуальність пошуку нових шляхів модернізації системи підготовки майбутніх фахівців морського флоту, в навчанні у вищих морських навчальних закладах диктується потребами забезпечення: прискореного, випереджально-інноваційного розвитку морської освіти; створення умов всебічного розвитку, самоствердження; самоактуалізації та самореалізації особистості під час професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми (М.В.Гомзякова [1], М.В.Свтюхіна [2], Ю.О.Павличенко [3] та ін.), засвідчив про те, що до останнього часу система професійної підготовки фахівців морських спеціальностей була зорієнтована лише на постійне збільшення випускників. Традиційні форми й методи навчання не були орієнтовані на реальні потреби життя і тому не могли ліквідувати суперечності між підготовкою і практичною діяльністю майбутніх фахівців.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття, полягає в необхідності визначення та впровадженні нових змін щодо підготовки фахівців морського флоту і супроводження їхньої професійної діяльності, в аспекті вдосконалення системи професійної підготовки відповідно до запитів сьогодення.

Метою даної публікації є розкриття сутності блочно-модульної технології формування й розвитку готовності до професійної діяльності в майбутніх фахівців у вищих морських навчальних закладах.

Відповідно до рекомендацій парламентських слухань “Про стан і перспективи розвитку вищої освіти в Україні” головним сенсом діяльності ВНЗ є формування інноваційного освітнього середовища з дедалі більшим акцентом на якість вищої освіти через новаторство у навчанні, вихованні та науково-методичній роботі [4].

Отже, на нашу думку, один із головних напрямів розвитку системи морської освіти полягає в розробці та реалізації блочно-модульної технології формування й розвитку готовності до професійної діяльності в майбутніх фахівців у вищих морських навчальних закладах.

Теоретичний аналіз наукових праць сучасних освітян Б.Ляхачова [5], М.Чошанова [6], М.Касьяненко [7] та ін. дозволяє стверджувати, що педагогічна технологія є предметом вивчення різних наукових напрямів у сучасній педагогічній науці, залежно від яких вона розглядається, визначається наступним чином: мистецтво використання результатів наукових досліджень у сфері освіти; проект педагогічної системи, що реалізується на практиці; сукупність засобів і методів навчально-виховного процесу, які безперечно призведуть до запланованого результату; процес постановки мети та об'єктивного контролю за одержаними результатами; системний метод створення, використання і засвоєння знань з урахуванням технічних та людських ресурсів у їх взаємодії.

Характерними ознаками педагогічної технології є процеси конструювання, моделювання, прогнозування, проектування, програмування, тобто процеси впорядкування педагогічного середовища. При цьому характерними основними ознаками технології в навчально-виховному процесі є:

1) розподіл процесу на внутрішні взаємопов'язані етапи, фази, операції. При цьому бажано забезпечити оптимальну або близьку до оптимальної динаміку розвитку процесу, а також визначити раціональні межі вимог до персоналу, який діятиме за цією технологією;

2) координоване й оптимальне виконання дій, спрямованих на досягнення конкретного результату;

3) однозначність виконання включених у технологію процедур і операцій, що є обов'язковою й вирішальною умовою досягнення результатів, адекватних поставленим цілям.

У зв'язку з тим, що будь-яка технологія прогнозується, проектується та здійснюється на засадах загальних і специфічно наукових принципів, ми встановили, що принцип модульності, по-перше, належить до діяльності із структурування змісту навчання на окремі логічно завершені частки; по-друге, навчання будується на окремих “функціональних вузлах (блоках)”; по-третє, засвоєння знань, умінь і навичок у модульному навчанні характеризується системою виконання таких дій: *структуризації* (розподіл матеріалу навчального модуля на маленькі частки – кроки, що виокремлюються згідно з дидактичною метою, яка визначає обсяг змісту частки – кроку); *динамічності* (забезпечення варіативності модульних навчальних програм); *гнучкості* (побудова модульних навчальних програм так, щоб вони легко адаптувалися до індивідуального рівня підготовки слухачів, а також якщо необхідно, були спроможні складати частки інших навчальних програм); *паритетності* (визначення суб'єкт-суб'єктного характеру взаємодій викладача з тими, хто навчається) [8].

Вся сукупність зазначених дій реалізується як у процесі проектування, так й у процесі застосування модульної технології. Аналіз змісту й структури модульних блоків дозволяє уявити послідовність операцій (кроків), що необхідні для виконання навчального завдання в межах модульного блоку. Операції (кроки) розподіляють на типи: операції, що виконуються (наприклад, вимірювання хронологічних подій); операції, що дозволяють спостерігати (вибір навчального матеріалу). Тому аналіз змісту завдань потребує високої кваліфікації майбутніх фахівців.

Діагностування сформованих навичок за кожним модулем (кроком) і визначення необхідних навчальних елементів (одиниць), що необхідні для виконання кожного кроку діяльності, дозволяє визначати навчальні елементи, необхідні для формування цих навичок, – здатність виконати будь-яку дію автоматично, без поелементного контролю. Навчальні елементи групують у категорії: види професійної діяльності; теорію; графічну інформацію (схеми, таблиці, картки і т. ін.); інформацію (методи, обладнання тощо). На підставі модульної технології, яка включає всі **модульні блоки** (відносно самостійні частини навчального курсу, які містять нормативну і варіативну складові, спрямовані на формування професійних знань, умінь і навичок), виконується складання навчальної програми в межах професійної діяльності.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури щодо сутності формування й розвитку готовності особистості, зважаючи на модернізацію вищої освіти в контексті ідей європейської інтеграції та Болонської декларації, став підґрунтям для

побудови блочно-модульної технології формування й розвитку готовності до професійної діяльності в майбутніх фахівців у вищих морських навчальних закладах з визначенням педагогічних умов. Зазначена технологія свідчить, що формування професійної готовності залежить від реалізації визначених педагогічних умов щодо формування груп компонентів означеної готовності, а саме від формування професійних якостей і розвитку особистісних якостей майбутнього фахівця морського флоту. *Зміст* технології визначається за допомогою двох груп компонентів готовності та педагогічних умов (особистісно орієнтованими взаємовідносинами, комп'ютерним моделюванням і функціями педагогічного управління), що, на нашу думку, забезпечують успішність процесу формування й розвитку готовності до професійної діяльності в майбутніх фахівців морського флоту. Так, особистісно орієнтовані взаємовідносини реалізуються на етапах обізнаності особистості щодо значущості проблеми та розуміння необхідності формування позитивного до неї ставлення.

Показниками готовності до професійної діяльності майбутніх фахівців морських спеціальностей в аспекті дослідження є емоційна зацікавленість у позитивному результаті навчання, самоосвіті та пошук шляхів її підвищення. Комп'ютерне моделювання здійснюється переважно на етапах оволодіння знаннями, вміннями та навичками роботи з активізації самостійної пізнавальної діяльності курсантів.

Функції педагогічного управління проявляються під час навчання, зокрема формулювання певних типових завдань, проектування варіантів їх вирішення, оцінки результативності технологічних підходів.

Відтак, практична реалізація всіх зазначених педагогічних умов формування й розвитку готовності до майбутньої професійної діяльності активізує самостійну пізнавальну активність курсантів під час навчання, що здійснюється при обов'язковому забезпеченні взаємодії та взаємовпливу таких складових навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, як: вивчення циклів наукових дисциплін (суспільно-політичних, загальноосвітніх, психолого-педагогічних, спеціальних); підвищення загальноосвітнього і культурного рівня майбутнього морського фахівця завдяки самоосвітній діяльності; морській практиці; індивідуальному оволодінню сучасними педагогічними технологіями; формуванню первинного досвіду управління й організації самостійної пізнавальної діяльності курсантів.

Загальна модель відображає уявлення цього процесу з точки зору технологічного підходу в ході її реалізації, що характеризується зворотним зв'язком, поточним контролем, корекцією та рекомендаціями. *Мета* технології – сформувати готовність до професійної діяльності в майбутніх фахівців морського флоту, яка досягається шляхом формування й розвитку її груп (професійних та особистісних), компонентів: планово-змістового, мотиваційного, контролювально-оцінного, управлінського, адаптаційного, емоційно-вольового, мобілізаційного, комунікаційного.

Блочно-модульна технологія формування й розвитку готовності до професійної діяльності в майбутніх фахівців у вищих морських навчальних закладах шляхом реалізації визначених педагогічних умов складається з трьох блоків: когнітивно-мотиваційного, практичного та корекційного. Аналіз результатів за кожним навчальним блоком дозволяє

викладачеві розуміти ті зміни, що відбулися у свідомості курсантів, та коректувати подальші педагогічні впливи. Для здійснення переходу від низьких і середніх рівнів сформованості й розвитку готовності до достатніх і високих, з точки зору технологічного підходу, блочно-модульна технологія розкриває зміст організації та управління навчальною діяльністю курсантів. Спираючись на вищезазначене, конкретизуємо зміст кожного навчального блоку.

Перший блок – *когнітивно-мотиваційний модуль*, характеризується вміннями курсантів діяти за аналогією, відомими зразками, алгоритмами (моделями) і передбачає вирішення навчальних завдань у межах заданого або первісно знайденого способу дії. Головною *метою* цього блоку є включення курсантів до пізнавальної діяльності для усвідомлення певних типових завдань майбутньої професійної діяльності й формування готовності до їх виконання шляхом створення педагогічних умов.

Другий блок – *практичний* – передбачає вміння курсантів оперувати методами, формами та прийомами виконання типових завдань, що спрямовані на розвиток готовності до майбутньої професійної діяльності. *Мета* навчального блоку полягає в розвитку практичних навичок та вмінь курсантів використовувати набуті знання і навички у процесі навчання. Знання та вміння, які курсанти вже набули під час вивчення першого модулю, спрямовують на активне використання сформованих і пошук нових під опосередкованим впливом викладача.

Третій блок – *корекційний* – характеризується формуванням і розвитком професійної готовності на високих рівнях. Завдяки корекції курсанти відпрацьовують теоретичні знання і практичні вміння. *Мета* цього блоку – вдосконалити власні уміння й навички шляхом використання різних методів і форм навчання. Виконуючи завдання з цього блоку, курсанти навчаються передбачати різні ситуації на морі, шукати способи та дії для їх виконання, а також моделювати процеси, явища і функціональні типові завдання. Проявом сформованості й розвитку готовності до професійної діяльності є професійні й особистісні характеристики курсантів, які розвиваються в ході виконання різних типів завдань.

Відтак сформованість готовності забезпечується, по-перше, ступенем необхідності та поєднанням певних педагогічних умов на кожному модулі, а по-друге, діагностикою, аналізом та рекомендаціями майбутнім фахівцям морського флоту щодо розвитку як професійних, так і особистісних груп компонентів.

Висновки з даного дослідження полягають у тому, що підхід, викладений у вигляді моделі блочно-модульної технології, сприяє досягненню високого рівня розвитку готовності, а також сформованості усталеного інтересу до майбутньої спеціальності; розвитку вмінь знаходити нові форми, засоби у вирішенні типових завдань; накопиченню професійного досвіду за фахом; значному поліпшенню якості та ефективності управління навчальною діяльністю курсантів як у процесі проходження морської практики, так і в перші роки навчання.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі ми вбачаємо в практичній реалізації блочно-модульної технології формування й розвитку готовності до професійної діяльності в майбутніх фахівців у морських навчальних закладах різних рівнів акредитації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гомзяков М.В. Методики комп'ютеризованої оцінки знань при атестації судових механіків // *Проблеми Науки і освіти*, №1-2, 2006

транспорта Дальнего Востока: Пленар. докл. V междунар. науч.-практ. конф. – Владивосток: ДВО Росс. Акад. транспорта, 2003. – С. 74–76.

2. *Евтюхин Н.В.* Структуризация знаний и технология разработки компьютерных мастер-тестов. - М.: Современ. гуманитар. ун-т, 2002. – 136 с.
3. *Павличенко Ю.А.* Использование языка разметки тестов ЯРТ для создания компьютерных педагогических тестов //Открытое образование –2002. - №3. –С. 31.
4. Про Рекомендації парламентських слухань “Про стан і перспективи розвитку вищої освіти в Україні” // Постанова Верховн. Ради України № 1755-IV від 04.06.2004 р.
5. *Лихачев Б.Т.* Педагогика. Курс лекцій. Учеб. пособие для студентов пед. учеб. заведений и слушателей ИПК и ФПК. – М.: Прометей, 1992. – 528 с.
6. *Чошанов М.* Гибкая технология проблемно-модульного обучения: Метод. пособие. – М.: Нар. образование, 1996. – 160 с.
7. *Касьяненко М.Д.* Педагогіка співробітництва: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 1993. – 320 с.
8. *Гурін Р.С.* Підготовка майбутнього вчителя гуманітарного профілю до застосування НІТ у навчальному процесі загальноосвітньої школи: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. ПДПУ ім. К.Д. Ушинського. – Одеса, 2005. – 256 с.

Подано до редакції 16.01.06

РЕЗЮМЕ

У статті висвітлені питання блочно-модульної технології формування та розвитку готовності до професійної діяльності в майбутніх фахівців у вищих

морських навчальних закладах з визначенням відповідних педагогічних умов.

SUMMARY

The article describes the block-modular technology of forming and developing readiness for professional activity of

future specialists in institutions of higher maritime education, ascertaining corresponding pedagogical conditions.

Науковий керівник – доктор пед. н. ., професор, Курлянд З.Н.